

**ÜMUMPEDAQOJİ PROBLEMLƏR
ОБЩЕПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
GENERAL PEDAGOGICAL PROBLEMS**

UOT 371

Müdəfiə Cəmil oğlu Mahmudov
Azərbaycan Texniki Universitetinin professoru,
pedaqogika üzrə elmlər doktoru

**AZƏRBAYCANDA HEYDƏR ƏLİYEV İSLAHLARI
VƏ TƏHSİLDƏ MODERNLƏŞMƏ**

Мудәфиә Джамил оғлу Махмудов
профессор Азербайджанского Технического Университета,
доктор наук по педагогике

**РЕФОРМЫ ГЕЙДАРА АЛИЕВА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ
И МОДЕРНИЗАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ**

Mudafia Jamil Mahmudov
professor of Azerbaijan Technical University,
doctor of sciences in pedagogy

**HEYDAR ALIEV'S REFORMS IN AZERBAIJAN
AND MODERNIZATION IN EDUCATION**

Təhsil sahəsi həyatımızın ən gərəkli, ən mühüm sahəsidir.
O milli məqsədlər, mənafeələr əsasında qurulmalıdır.

Heydər Əliyev

Xülasə. Məqalədə Ümummilli Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycanda həyata keçirilən təhsil islahatları barədə danışılır. Həmin islahatlar sahəsində təhsildə müasirləşmənin və təkmilləşmənin baş verməsi qeyd olunur. Məqalədə, habelə təhsilimizin uğurları sadalanır və eyni zamanda bəzi görülməsi vacib məsələlər yada salınır.

Резюме. В статье рассматриваются образовательные реформы, осуществленные в Азербайджане под руководством общенационального лидера Гейдара Алиева. В сфере этих реформ отмечается модернизация и совершенствование образования. Статья также перечисляет успехи нашего образования и в то же время напоминает нам о некоторых важных вопросах.

Summary. The article examines the educational reforms carried out in Azerbaijan under the leadership of National leader Heydar Aliyev. In the sphere of these reforms, modernization and improvement of education is noted. The article also lists the successes of our education and at the same time reminds us of some important issues.

Dünyanın yeni kəşfindən sonra XVI-XVIII əsrlərdə cəmiyyətdə iqtisadi, siyasi, sosial-mədəni dəyişikliklər baş verdi. Bu proses isə özünü ənənəvi cəmiyyətdən müasir cəmiyyətdə

keçid kimi əks etdirdi və bu dövrlər sənayenin inkişafına və onun modernləşməsinə səbəb oldu. Yəni dövrün tələblərinə, normalara, texnoloji proseslərə uyğunlaşmaq zərurəti yarandı, ölkə-

lər arasında inteqrasiya və qloballaşmanın həyata keçirilməsi başlandı. XVIII yüzillikdə Rusiyada I Pyotrun, XX əsrdə Türkiyədə Mustafa Kamal Atatürkün islahatları, XX əsrin 50-90-cı illərində Cənub-Şərqi Asiya ölkələrində modernləşmə, Yaponiya, Koreya, Çinin öz milli xüsusiyyətlərini saxlamaqla müasirləşmə prosesində fəal iştirakı və s. nümunə gətirilə bilər. Həmin illərdə həm də keçmiş SSRİ-nin sənayeləşdirilməsi prosesində modernləşmə prosesi özünü əks etdirdi.

1970-2003-cü il tarixlərində ölkəmizdə Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin islahatları milli xüsusiyyətlərimizi saxlamaqla ölkəmizin modernləşmə prosesində iştirakında mühüm əhəmiyyət kəsb etdi. Qloballaşma, modernləşmə prosesi yeni məktəb, yeni təhsil, yeni insan problemlərini önə çəkdi və ölkəmiz üçün yeni nəsil kadrların hazırlanmasını qarşıya qoydu. Bu isə sosial-iqtisadi şəraitin tələb etdiyi yeni tip cəmiyyətin qurulması demək idi. Buna görə də ali təhsil müəssisələrində həyata keçirilən islahatlar inteqrasiya və modernləşmə yolunu seçdi. XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəllərində qarşıya qoyulan aktual problemlərdən biri də sosial-iqtisadi şəraitin tələb etdiyi yeni, rəqabət qabiliyyətli mütəxəssislərin hazırlanması oldu. Bu isə qarşıya belə bir mühüm vəzifə qoydu ki, təhsil siyasəti elə qurulmalıdır ki, hazırlanan mütəxəssislər müasir tələblərə uyğun olsun.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev demişdir: *“Azərbaycanın təhsil tarixi hər birimizin fəxr etdiyi nailiyyətlərlə zəngindir. Azərbaycan müəllimləri bütün tarix boyu təhsildə daim varisliklə novatorluğun, ənənə ilə islahatın vəhdətini öz fəaliyyətində əks etdirmişdir. Bu gün qədəm qoyduğumuz informasiya cəmiyyəti və biliklərə əsaslanan yeni tipli iqtisadiyyatın formalaşması, qloballaşma çağırışları bütün dünya təhsil sistemi qarşısında yeni vəzifələr qoyur. “Təhsil əsri” adı qazanmış XXI əsr Azərbaycan təhsilinin də yeniləşməsini və müasirləşməsini tələb edir. Əminəm ki, Azərbaycan müəllimləri fəaliyyətlərini bu tələblərə uyğun daha da təkmilləşdirərək müstəqil Azərbaycan Respublikasının çiçəklənməsinə xidmət edən gənc nəslin yetişdirilməsi işinə öz töhfələrini verəcəklər”.*

Ümummilli lider Heydər Əliyev hələ 1970-ci illərdə insan həyatında informasiya tex-

nologiyasının inkişafının mühüm dəyişikliklərə səbəb olacağını görmüş və onun təməlini qoymuşdur. O, 1993-cü ildə ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra bütün sahələrdə olduğu kimi, həm də ali təhsillə bağlı belə bir mühüm bir qərar verdi ki, Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinə dövlət hesabına qəbulla yanaşı, ödənişli əsaslarla tələbə qəbulunun aparılması məqsədə uyğun hesab edildi. Həmin qərar təhsil tarixində yadda qalan, əhəmiyyət kəsb edən sənəd oldu.

Əsaslı Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş siyasi və iqtisadi kurs Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Hazırda bir çox sahələr üzrə Azərbaycan dünyanın qabaqcıl ölkəsinə çevrilmiş və lider ölkələr sırasına daxil edilmişdir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təhsil siyasətini uğurla həyata keçirən möhtərəm Prezidentimizin diqqəti sayəsində əsaslı islahatlar həyata keçirilir və bütün istiqamətlər üzrə Dövlət Proqramları yerinə yetirilir. Bunlardan “Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin Avropa ali təhsil məkanına inteqrasiyası”, 2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”, 2009-2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemində islahatlar üzrə Dövlət Proqramı”, “Təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması Proqramı (2008-2012-ci illər)”, “Elmin inkişafı üzrə Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı Dövlət Proqramı (2009-2015-ci illər)”, “2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”, “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı” və s. misal göstərə bilərik.

“Təhsil əsri” elan edilən XXI əsrdə yüksək intellektə malik insan kapitalının formalaşması və iqtisadiyyatın qurulması ilə bağlı respublika Prezidenti cənab İlham Əliyev demişdir: “Biz maddi dəyərlərimizi, iqtisadi potensialımızı insan kapitalına çevirməliyik”.

Təhsil sahəsində qəbul edilən dövlət proqramları göstərir ki, təhsilin bütün sahələrində islahatlar elə aparılmalıdır ki, kadr hazırlığı indiki dövrün tələblərinə uyğun olsun. Yəni müstəqil ölkəmiz üçün yeni nəsil kadr hazırlığı həyata

keçirilsin. Bu istiqamətdə əsas rolu ali təhsil müəssisələri oynayır.

Qeyd edək ki, ölkəmizdə real və açıq şəkildə ali təhsilin inkişafının həyata keçirilməsi ilə bağlı ciddi şəkildə işlər aparılır. Bu halda meydana çıxan çətinliklər və nöqsanlar vaxtılı-vaxtında araşdırılırsa, onda ali məktəblərdə təhsilin keyfiyyəti də yüksəlmiş olar. Bu isə aparılan islahatların daha da təkmilləşdirilməsinə səbəb olar.

Qeyd edək ki, ABŞ, Yaponiya, Cənubi Koreya, Finlandiya və digər inkişaf etmiş ölkələrdə inkişafa təsir edən amillər içərisində təhsilin rolu hiss olunacaq dərəcədə yüksəkdir. Ölkəmizin bu ölkələrin qabaqcıl təcrübəsindən istifadə etməsi sahəsində son illər xeyli müsbət addımlar atılmış, işlər görülmüşdür. Lakin bunlarla yanaşı, ali təhsil sistemində aparılan islahatlar və modernləşmələr prosesində meydana çıxan bir sıra çətinliklər və ziddiyyətlər də özünü əks etdirir. Təhsilin bütün pillələrində inkişaf fəaliyyətini dərinlən tədqiq etdikdə aydın olur ki, indiki dövrün tələblərinə cavab verən kadrların heç də hamısı bu tələblərə cavab verə biləcək səviyyədə deyildir.

“Avropa Birliyi”nə üzv ölkələrdə təhsilin inkişafına dair əməli proqramda deyilir ki, Avropa pedaqoji təhsil sistemi çağdaş cəmiyyətin ixtisaslı kadrlara olan tələbatını ödəməlidir. Belə bir perspektivə görə inteqrasiya olunan ölkə özündə aşağıdakı komponentləri birləşdirməlidir: müəllimləri seçmə sistemi; baza təhsilin sertifikatlaşdırılması; müəllimlərin peşə üzrə fasiləsiz təhsilinin inkişafı; müəllimlərin peşə üzrə ixtisaslarını artırma imkanları və s. Göstərilən bu problemlərin hər biri dövlət və hökumətimizin diqqətində olmaqla mütəmadi olaraq öz həllini tapır. Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin qayğısı və yaxından dəstəylə təhsilin yenidən təşkil və qurulması həyata keçirilir. Lakin onu da qeyd edək ki, ali təhsil müəssisələrinin əksəriyyətində professor-müəllim heyətinin hazırlığı və təkmilləşdirilməsi hələ də öz real həllini tapmayıb və onlar da bəzən formal xarakter daşıyır. Ali təhsil müəssisələrində tədris mərkəzlərinin yaradılmasına böyük ehtiyac vardır. Məlum olduğu kimi, əldə olunan biliklər dəyişilir, tez bir zamanda öz əhəmiyyətini itirir, təhsilin paradiqması ona uyğun dəyişilir və buna görə də insanların əldə etdiyi ali təhsil bilikləri də dəyişilir.

Bu isə, öz növbəsində, mütəxəssislərin ixtisasını artırmasını və təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Müəllimlərimizin əksəriyyəti öz vəzifələrini ləyaqətlə yerinə yetirərək təhsil sahəsində aparılan islahatların tərəfdarıdır. Lakin bu da sırr deyil ki, onların bir qismi yenilikləri qəbul etmir (və ya edə bilmirlər) öz narazılıqlarını bildirirlər. Onlar keçmiş SSRİ dövründəki metodlarla işləyir və onlardan istifadə edirlər. Sual olunur: nə üçün? Çünki faktlar göstərir ki, yaşlı müəllimlərin əksəriyyəti həyata keçirilən yenilik və modernləşmələri qəbul edə bilmirlər və yeni ni öyrənmələri üçün qüvvələri, bilikləri kifayət etmir. Bu cür müəllimlər distant təhsili, ABŞ, Qərbi Avropa və s. ölkələrə inteqrasiya olmağımızı sadəcə moda (dəb) kimi qəbul edirlər. Eyni zamanda, bu modanı (dəbi) qorxulu hadisə kimi qəbul edir və epidemiya ilə müqayisə edərək onun yayılmasına qarşı çıxırlar. Müasir inkişaf tendensiyaları göstərir ki, informasiya çoxluğunun müəllimin şərhilə çatdırılması köhnəlmiş və auditoriya-dərs sistemi müasir tələblərə cavab vermir, tələbələrin məktəbdə təhsil almaq motivasiyası, müəllimlərin isə marağı kütləvi şəkildə yox olur. Müşahidələr göstərir ki, orta məktəb məzunlarının ali məktəblərə qəbulun qiymətləndirmə prinsipi də tamam dəyişilməlidir. Sual olunur: əgər Avropa və mütərəqqi ölkələrin ali məktəblərinə inteqrasiyadan danışırıqsa, onda nə üçün onların imtahan qəbul mexanizmini tətbiq etmirik?

Azərbaycanda mövcud olan tələbə qəbulu üzrə imtahanların məzmunu orta məktəb təhsilinin məzmununa uyğun olmalıdır. Əgər qəbul imtahanlarında meydana çıxan boşluqların, çətinliklərin və ziddiyyətlərin nəticələri vaxtında təhlil olunarsa, araşdırılırsa, onda orta məktəblərdə təhsilin keyfiyyəti də yüksələr. Dünya praktikasına istinad edərək qeyd edə bilərik ki, nə qədər ki, Dövlət İmtahan Mərkəzi Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin strukturuna daxil deyil, onda təhsil sistemində heç vaxt müasir tələblərə uyğun keyfiyyətli təhsil qazınmaq mümkün olmayacaqdır.

Ölkəmizin təhsil sistemindəki islahatlar təkamül yolu ilə həyata keçirilir və əldə olunan bütün nailiyyətlər və məlumatlar ictimaiyyətə çatdırılır. Lakin ictimaiyyətə məlum olan elə faktlar olur ki, bunlar təhsil sistemindəki islahatların üzərinə kölgə salır. Qeyd edək ki, bir sı-

ra təhsil müəssisələrində səriştəsiz, təkəbbürlü, qohumbazlıq və dostbazlığa üstünlük verən, dövlət və hökumət qanunlarına riayət etməyən aşağı səviyyəli rəhbər işçilər də vardır. Bu cür şəxslər həm də ətrafında olan savadlı, vəzifəsinə ləyaqətlə qulluq edən perspektivli kadrları kənarlaşdırmaqla öz primitiv idarəçilik metodlarını davam etdirirlər. Məgər bu situasiyalı müvafiq qurumların rəhbərləri, nəzarət edən şəxslər görmürlərmi? Ölkə Prezidenti telekanalların birində çıxış edərkən belə bir ifadə işlətdi: “Kim hansı rəhbər işə təyin edilirsə, elə bilir ora onun atasının, babasınındır”. 18.01.2022-ci ildə isə çıxışında isə qeyd etdi ki, “İctimaiyyət kömək etməlidir, lazımı məlumatları çatdırmalıdır”.

Bununla bağlı bir hadisəni qeyd etmək yerinə düşər. Görkəmli pedaqoq-alim və tanınmış ictimai-siyasi xadim Zahid Qaralovun 80 illiyi ilə əlaqədar “Müdrük müəllimimiz” kitabının 19-cu səhifəsində mərhum Z.İ. Qaralov yazırdı: “Texniki-peşə təhsili sistemində də çox eybəcərliklər kök salmışdı. Bunu Heydər Əliyev hiss etmişdi. Güclü komissiya yaratdı və sistemi hərtərəfli yoxlatdı. Məni həmin komissiyaya təyin etmişdilər. Bu müəssisə rəhbərinin elə gizli kanalları, Moskvada və Bakıda rəhbər işçilərlə elə əlaqələri var idi ki, ona “diş batıran” yox idi. 16 il sədr olduğu müddətdə bir dəfə də texniki-peşə təhsili sistemində yoxlama aparılmamışdı. Biz iki aya qədər gərgin və çətin şəraitdə işlədik. 42 səhifəlik arayışı MK-yə təqdim etdik. Əvvəlcə elm və təhsil müəssisələri şöbəsinin məsul işçiləri arayışla tanış oldular. Bir sıra kəskin faktların, hətta cinayət xarakterli bəzi məlumatların arayışdan çıxarılmasını bildirdilər. Mən səbəbini soruşanda dedilər: “Heydər Əliyevə bu məlumat çatanda bizdən soruşmayacaq ki, bəs siz hara baxırdınız?”

Bütün ziyalılar əmindir ki, son zamanlarda təsadüfi vəzifəyə qoyulmuş səriştəsiz, təhsildə islahatın həyata tətbiqini bilməyən, qanunun aliliyinə riayət etməyən kadrların sonu olmalıdır, yəni: *“44 günə erməni işğalçılarında qalib gələn, monolit ordu yaradan möhtərəm Prezidentimiz tərəfindən tez bir müddətdə təhsil müəssisələrində, əsasən bəzi ali texniki məktəblərdə idarəçiliyi bilməyən, dövlət və hökumət qanunlarına riayət etməyən və hegemonluqla fəaliyyətdə olan rəhbərlərə son qoyulacaq”*.

Dövlət və hökumət rəhbərliyi və tanınmış alimlər tərəfindən həmişə belə çıxışlar olur: “Təhsil sisteminin Azərbaycanın şərait və əhəmətlərinin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq daim təkmilləşməyə ehtiyacı var”. Bu ehtiyacın ödənilməsinin xalqımızın gələcəyinin təmin olunması ilə sıx bağlı olması, yəqin ki, heç kəsə sirr deyildir. Azərbaycanın gələcəyi istedadlı şagirdlərdən və tələbələrdən çox asılıdır. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev deyirdi: “Təhsil millətin gələcəyidir”, “Dünyada müəllimdən yüksək ad tanımıram”. Aparılan islahatlar ictimaiyyətdə bir qrup köhnəpərəst və yeniliyi qəbul etməyən şəxslər tərəfindən narazılıqlara səbəb olur. Yeri gəlmişkən, belə bir hadisəni qeyd edək: 1901-ci ildə Rusiya maarif naziri N.P. Baqolepova öz çıxışında demişdir: “Mən hesab edirəm ki, təhsil sisteminin bütün sahələrində günün tələblərinə uyğun təkmilləşdirmə və yeniləşmə olmalıdır. Mən bu fikirdəyəm ki, keçidi çox ehtiyat və ardıcılıqla keçmək lazımdır”. O, hesab edirdi ki, bütün sosial dəyişikliklər inqilab yolu ilə deyil, təkamül yolu ilə həyata keçməlidir. Bu deyilənlər terrorist P.V. Karpoviçə xoş gəlmir və o nazirə qəsd edir.

Sual meydana çıxır: bəs bizim ölkədə terrorçu P.V. Karpoviçi əvəz edən kimdir? Mənə görə, onlar neqativ əməllərinə görə təhsil ocaqlarından kənarlaşanlar, çürük regionçuluqla məşğul olanlar, öz vəzifələri ilə məşğul olmayan bir qrup saxta siyasətçilər və başqaları. Və ya əksinə: təhsil sistemində yeniliyi qəbul edə bilməyən, köhnə metodlarla işləyən rəhbər işçilər və müəllimlər.

Hazırda bəzi ali texniki məktəblərdə əsas problemlərdən biri pedaqoji kadrların çatışmazlığıdır. Nə qədər ki, gec deyil müəllim qıtlığının aradan qaldırılması üçün əsaslandırılmış qərarların verilməsinin vaxtıdır. Bir sıra fənlər qeyri-ixtisas müəllimləri tərəfindən tədris olunur. Yaşlı müəllimlərin işdən ayrılması və bir sıra müəllimlərin başqa iş yerlərinə getməsi ilə əlaqədar olaraq fənlər başqa ixtisaslı müəllimlərə verilir, belə halda isə təlim və təhsilin keyfiyyətindən danışmaq olmaz. Məhz buna görə də professor-müəllim kadrlarının seçilib yerləşdirilməsi istiqamətində ciddi addımların atılması zəruridir.

İndiki dövrdə ən ağırlı nöqtələrdən biri də təhsil sistemində bir qrup insanların pula, varidatə hərisliyidir, bu isə onları humanizm hisslə-

rindən kənarlaşdırmışdır. Bu insanlar tutduqları vəzifə imkanlarından istifadə edərək onlara müraciət edən insanları incidir, bezikdirir və ya elmdə, təhsildə saxtakarlıq yolu ilə millətin gələcəyinə zərbə vuraraq öz həyatının firavanlığına çalışırlar. Ölkəmizdə belə qurumlar çoxdur.

İşə götürülənlər sorğu-sualla götürülür, müəllimlər attestasiyadan keçirilir, lakin rəhbər işçilər bu prosesdən kənar qalır, yəni təhsil müəssisələri rəhbərlərinin attestasiyası haqqında qərar qəbul etməyin vaxtı artıq çatmışdır.

Ali texniki məktəblərdə ən ciddi problemlərdən biri də müəllim hazırlığı ilə bağlıdır. Bu da sirr deyildir ki, uzun onilliklərdir ki, bu problemə diqqət yetirilmir. Ali texniki məktəblərdə nüfuz qazanmış bacarıqlı müəllimlərlə yanaşı, müəllimlik peşəsini sevməyən, ixtisasını bilməyən, bu peşəyə təsadüfən gələn müəllimlərin sayı olduqca çoxdur. Bunun da təhsilin keyfiyyətinə misilsiz ziyan vurduğu aydındır. Hər bir elmi dərəcə almış şəxs müəllim peşəsinə yiyələnmə bilməz. Müəllimlik xüsusi bilik, bacarıq, həvəs və pedaqoji peşəkarlıq, səriştəlilik tələb edən peşədir.

Ali texniki məktəblərdə əsas problemlərdən biri də müəllim hazırlığı kurikulumu ilə bağlıdır. Bu müəssisələrdə aparılan müəllim hazırlığının məzmununda ciddi keyfiyyət dəyişikləri özünü əks etdirməlidir. Hazırkı tədris planı və proqramları elə tərtib olunmuşdur ki, tələblər əsasən nəzəri məlumatlar qazanır, tətbiqi məsələlərin həllinə diqqət verilmir. Müşahidələrdən aydın olur ki, bəzi ali texniki məktəblərin professor-müəllim heyətinin əksəriyyəti pedaqoji-psixoloji məsələləri, yeni təlim texnologiyaları və metodları, lazımi pedaqoji anlayışların mahiyyəti haqqında məlumatlara malik deyillər. Buna görə də müəllim hazırlığı kurikulumu sisteminin təkmilləşdirilməsinin və bilik səviyyələrinin yüksəldilməsi ilə bağlı tədbirlərin həyata keçməsi zəruridir.

Belə bir nəticəyə gəlmək olur ki, indiki dövrdə müəllimlərin malik olduğu pedaqoji təhsil onların sonrakı fəaliyyətləri üçün kifayət deyil, ona görə də pedaqoji təhsilə fasiləsiz proses kimi baxılmalıdır. Bu baxımdan ali texniki məktəblərdə meydana çıxan problem və nöqsanların aktual olanlarından aşağıdakıları göstərmək olar: müəllimin sosial statusunun aşağı düşməsi; müəllim hazırlığı kurikulumunun olmaması; elmi metodik əsasların işlənilməməsi; pedaqoji

kadr hazırlığının keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün səmərəli mexanizmin olmaması; ali, diplomdansonrakı və əlavə pedaqoji təhsil müəssisələrində təhsilin varislik prinsipinə uyğun forma və üsulları mexanizminin pozulması; müəllim hazırlığı kurikulumunun səmərəli idarə edilməməsi; fasiləsiz müəllim hazırlığının alternativ modellərindən, distant təhsildən istifadə edilməməsi; fundamental və tətbiqi tədqiqatların aparılmasının, elmi istiqamətlərin inkişaf etdirilməsinin stimullaşdırılması və dəstəklənməsinin aşağı səviyyədə olması; təhsil sistemində informasiya mühitinin lazımi səviyyədə inkişaf etməməsi; texniki təhsil müəssisələrində peşəyönümü üzrə işlərin aparılmaması və bunun üçün lazımi mexanizmin olmaması və s.

Respublikamızda təhsil islahatları Ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Dünyanın bütün mütərəqqi ölkələrində dövlət xadimlərinin və nüfuzlu şəxslərin adına universitetlər var, buna görə də ölkə ali məktəblərinin birinə Ulu Öndər Heydər Əliyevin adının verilməsi məqsədə uyğun olardı.

Müşahidələr göstərir ki, bəzi ali texniki məktəblərdə dəqiq fundamental fənləri tədris edən professor-müəllimlərin əksəriyyətinin təlim və tərbiyənin prinsip və metodlarından bəlikləri kifayət dərəcədə deyil. Tədris prosesinin müasir tələblərə uyğun qurulması, yeni texnologiyaların və yeni ixtisaslar üzrə pedaqoji innovasiyaların hazırlanması hələ də öz həllini tapmayıb, texniki fənləri tədris edən professor-müəllimlərin əksəriyyətinin pedaqogika və psixologiya elmindən anlayışları qaneedicidir. Çox əfsuslar ki, bu cür kadrlar kafedralara, fakültələrə və digər məsuliyyətli vəzifələrə rəhbərlik edirlər ki, bu halda da təlim və təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsindən danışmaq olmaz. Qeyd edilənlərlə yanaşı göstərmək lazımdır ki, nüfuzlu müəllimlərin cəmiyyətdə yerini və rolunu unutmaq olmaz. Aparılan islahatların ilk növbədə keyfiyyətli təhsillə nəticələnməsi məhz müəllimlə bağlıdır.

Dünya təcrübəsinə əsaslanaraq qeyd edə bilərik ki, ali texniki təhsil müəssisələrində kurikulumların hazırlanması haqqında heç bir irəliləyiş yoxdur. Kurikulum konseptual sənəddir. Burada müasir tələblərə uyğun kurikulumlarda ali texniki məktəb məzunlarının əldə etdiyi bilik, bacarıq və vərdişlər müəyyən edilir və onla-

rın reallaşmasında qarşıya qoyulan məqsədlər və ona çatmağın yolları müəyyənləşdirilir.

1983-cü ildə ABŞ-da bir qrup ekspertin adından səslənən "Millət təhlükədədir" məruzəsi çap edilmişdi. Amerika təhsil sisteminin ciddi problemlərinə həsr edilmiş və onun inkişafının geridə qalmasını etiraf edən həmin məruzə həm ictimaiyyətin, həm də hökumətin diqqətini cəlb etdi. Məruzəçilər bu sahədə vəziyyətin yaxşılaşması üçün cəmiyyətin və dövlətin daha geniş fəaliyyət göstərməsinin katalizatoru oldu. Orta təhsilə və onun keyfiyyətinə xüsusi diqqət yetirildi.

1993-94-cü illərdə Rusiyanın tanınmış alimləri tərəfindən dəyirmi stol ətrafında tez-tez təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsilə bağlı müzakirələr aparılırdı. Bu zaman prof. B.A. Kudryavçev öz çıxışında qeyd etdi ki, heç vaxt ali məktəb yüksək nailiyyətlər əldə edə bilməz, o vaxta qədər ki, orta məktəb məzunları günün tələblərinə uyğun deyil. Bəzi ali texniki məktəblərdə isə tələbələrin 80-90%-i orta məktəbin ən sadə anlayışlarını belə bilmirlər, bu zaman hansı müasir dövrün tələblərinə uyğun gələcək mütəxəssis hazırladığından danışa bilərik? Burda deyilir: **"Millət təhlükədədir"**.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev demişdir: "Azərbaycan uğurla in-

kişaf edən ölkədir. Son illər ərzində biz bütün istiqamətlər üzrə böyük nailiyyətlərə imza atmışıq. Elə etməliyik ki, bu inkişaf dayanıqlı olsun. Buna nail olmaq üçün isə, əlbəttə ki, insanlar hazırlıqlı, gənclər bilikli olmalıdırlar. Əgər inkişaf etmiş ölkələrin tarixinə və bu gününə baxsaq, görərik ki, o ölkələrdə təhsil, texnologiya, elm inkişaf edir. Biz də bu yolla gedirik. Azərbaycanda gənc nəslin bilikli, savadlı olması ölkəmizi gücləndirir. Çünki iqtisadiyyatda, sənayedə, bütün sahələrdə çox gözəl mütəxəssislər lazımdır. Ölkəmizin çox uğurlu inkişaf dinamikası var. Kadr hazırlığı, mütəxəssislər, peşəkarlar, əlbəttə ki, bu dinamikaya əlavə güc verəcək. Ona görə təhsilin keyfiyyəti ilə bağlı çox önəmli addımlar atılır, islahatlar aparılır".

Problemin aktuallığı. Respublikamızda Ümummilli lider Heydər Əliyevin islahatları və təhsilin müasirləşdirilməsi məsələləri diqqət mərkəzinə gətirildiyindən məqalə aktuallıq daşıyır.

Problemin yeniliyi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin islahatları və təhsilin müasirləşdirilməsi məsələlərindən söz açılır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalə gənc tədqiqatçılar, ali məktəb müəllimləri, pedaqoji ictimaiyyət üçün maraqlı ola bilər.

Redaksiyaya daxil olub: 19.04.2022